

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบท
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย
The Causal Factors that Effect Empowering Rural Communities
in Lower Part of Northeastern Thailand

ปรีญา โสภณา *
Preeya Sopana
ชาตรี ศิริสวัสดิ์**
Chatri Siriswat
สิทธิศักดิ์ คำผา***
Sitisak Khampa
สุวกิจ ศรีปัดถา****
Suwakit Sripathar

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของบุคคล ครัวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชน กองทุนชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน และความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 3. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ขอบเขตการดำเนินการวิจัย แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจสภาพปัญหา เครื่องมือคือ

* นักศึกษาโครงการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนามิติภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

** อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

*** อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

**** อาจารย์พิเศษหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์พัฒนามิติภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง 387 หมู่บ้าน จำนวน 2,392 คน ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ มหาสารคาม สุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ ระยะที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาความเข้มแข็งหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างด้วยโปรแกรม คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าสถิติบรรยาย และโปรแกรม LISREL : 8.72 ในการวิเคราะห์ โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเส้นกำหนดตัวแปรศึกษาไว้ 6 ตัวแปร ระยะที่ 3 เป็นการปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมของภาคีพัฒนาในการกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งของ หมู่บ้านชุมชน ชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ดำเนินการใน จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ มหาสารคาม สุรินทร์ และจังหวัด ศรีสะเกษ

ผลการวิจัยคือ

1 ระดับความเข้มแข็งของบุคคล, คริวเรือน, กลุ่มองค์กรชุมชน, เครือข่ายองค์กรชุมชน อยู่ ในระดับปานกลาง ส่วนกองทุนชุมชนและหมู่บ้านชุมชนมีความเข้มแข็งอยู่ในระดับมาก

2 ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เรียงตามลำดับของความสำคัญคือ 1) บุคคล 2) คริวเรือน 3) กองทุนชุมชน 4) กลุ่มองค์กรชุมชน 5) เครือข่ายองค์กรชุมชนโดยมีความสัมพันธ์ทางโครงสร้าง ดังนี้

2.1 บุคคลที่มีอิทธิพลทางตรงต่อกองทุนชุมชน, เครือข่ายองค์กรชุมชน

2.2 คริวเรือนมีอิทธิพลทางตรงกับกองทุนชุมชน, เครือข่ายองค์กรชุมชน

2.3 กลุ่มองค์กรชุมชนมีอิทธิพลทางตรงกับกองทุนชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน

2.4 บุคคล, คริวเรือน และกลุ่มองค์กรชุมชน ต่างมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อ ความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชน โดยมีอิทธิพลทางตรงมากกว่าทางอ้อมทั้ง 3 ปัจจัย

3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง โดยภาคีพัฒนาร่วมกันกำหนดประกอบด้วย 6 ประเด็นยุทธศาสตร์ คือยุทธศาสตร์การ พัฒนาบุคคล ยุทธศาสตร์การพัฒนาคริวเรือน ยุทธศาสตร์การพัฒนากองทุนชุมชน ยุทธศาสตร์การ พัฒนากลุ่มองค์กรชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน และยุทธศาสตร์การพัฒนา หมู่บ้านชุมชนชนบท

คำสำคัญ : บุคคล คริวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน กองทุนชุมชน
หมู่บ้านชุมชน

ABSTRACT

The purpose of this research were : 1) to study the level of strengthen development, regarding to individuals, households, organizations, organizational networks, funds, and rural communities , 2) to study the causal effects and structure equation model for empowering rural communities 3) to formulate strategies development for rural communities lower part of Northeastern

Research methodology had 3 phases. First phase was quantitative studied to solve the problems of rural communities development. The research samples were 387 communities about 2,392 persons which were selected by simple random sampling technique in 5 provinces such as Nachornratchasima, Chaiyaphum, Mahasarakham, Surin, and Srisaket provinces. Second phase was statistical analyzed and formed up strategies development model then analyzed computer program which its descriptive statistic and reference statistic, and LISREL version 8.72 for analyzing linear structure relation model which 6 latent variables . The third phase was participatory action research; the rural strategies delopment model was participational commented by partnerships of rural communities development in the same areas.

The research results are as follows,

1 The level of strength factors regarding individuals, households, organizations and organizational networks were the 3rd of all 5 stepped measurement, but both of funds and rural communities were the 4th

2 The causal factors that effect strengthen rural communities in the lower part of Northeastern Thailand,were important ordinal follow as: 1) individuals , 2) households , 3) funds, 4)organizations, 5)organizational networks .The result of statistical structure equation model of factors relationship found that:

2.1 Individuals had direct effects both of funds and organizational networks.

2.2 Households had direct effects both of funds and organizational networks.

2.3 Organizations had direct effects both of funds and organizational networks.

2.4 Overall of individuals, households and organizational networks had both of direct and indirect effects that empowering rural communities, which its had direct effects more than indirect effects.

3 The strategies of rural communities development in the lower part of Northeastern commented by the rural developer participants, its composed of 6 component issues as 1) individual strategies development 2) household strategies development 3) fund strategies development 4) organization strategies development 5) organizational network strategies development 6) rural communities strategies development.

Key words: individuals, households, organizations, organizational networks, funds,
rural communities

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ศรีสะเกษ สุรินทร์ มหาสารคาม และจังหวัดชัยภูมิ มีหมู่บ้านรวมกันกว่า 11,950 หมู่บ้าน และมีจำนวนประชากรรวมกันกว่า 4,448,694 คน เป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของจำนวนหมู่บ้าน และจำนวนประชากรสูงกว่าส่วนอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากรายงานคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (พชช.) โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยปี 2550 พบว่าหมู่บ้านทั้งหมดในประเทศไทย จำนวน 79,850 หมู่บ้าน มีปัญหาความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนอยู่ 5 ประการ คือ 1) การเรียนรู้ของชุมชน 2) การได้รับความคุ้มครองทางสังคม 3) การมีส่วนร่วมของประชาชน 4) การรวมกลุ่มของประชาชน 5) การเข้าถึงแหล่งทุนของประชาชน ในจำนวน 79,850 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่มีปัญหาในภาคเหนือจำนวน 17,859 หมู่บ้าน ในภาคกลาง จำนวน 17,533 หมู่บ้าน และเป็นปัญหาในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึง 34,637 หมู่บ้าน ประกอบกับผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาของหมู่บ้านจาก ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน (กชช. 2 ค) พบว่า **ปัญหาบุคคล** (Individual) ได้แก่ ปัญหา การฝึกอบรมอาชีพ ปัญหาการปฏิบัติศาสนกิจ คนมีความรู้เรื่องการใช้จ่ายและปัญหา

การมีส่วนร่วมในชุมชน **ปัญหาของครัวเรือน** ได้แก่ ขาดการใส่ใจคนในครัวเรือน ครัวเรือนขาดความอบอุ่น ปัญหาการติดสุรา ปัญหาหนี้สินระยะยาว ปัญหาครัวเรือนถูกรบกวนจากมลพิษ ปัญหาครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะต่ำ **ปัญหาของกลุ่ม/องค์กรชุมชน** ในหมู่บ้าน คือ ความอ่อนแอ ความไม่เข้มแข็งพึ่งตนเองไม่ได้ และ**ปัญหาของหมู่บ้านชุมชน** คือ ปัญหาการเรียนรู้ของชุมชน ปัญหาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุน ปัญหาความยากจน ปัญหาแรงงานรับจ้างไร้ทักษะถูกเอารัดเอาเปรียบ ปัญหาการได้รับความคุ้มครองทางสังคม ปัญหาการรวมกลุ่ม ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมและปัญหายาเสพติด ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสำคัญของ บุคคล ครัวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน กองทุนชุมชน และหมู่บ้านชุมชนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทยมีความเข้มแข็งหรือไม่ในระดับใด มีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นสาเหตุของความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทและยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทควรมีประเด็นยุทธศาสตร์พัฒนาอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของบุคคล ครัวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชน กองทุน

ชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน และความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 3. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

สมมุติฐานการวิจัย

1. ความเข้มแข็งของบุคคล คริวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชุมชน กองทุนชุมชน และความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชน

2. โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับโครงสร้างความสัมพันธ์ตามทฤษฎี

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตประชากร เป็นการศึกษา บุคคล คริวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชนและหมู่บ้านชุมชนชนบทในพื้นที่รวม 5 จังหวัด คือ นครราชสีมา ศรีสะเกษ สุรินทร์ มหาสารคาม และชัยภูมิ หมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างจำนวน 387 หมู่บ้าน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (Structure Equation Model) วิเคราะห์ข้อมูล

ด้วยโปรแกรม คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และ สถิติวิเคราะห์ LISREL version 8.72 ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดตัวอย่างตามเกณฑ์ของ Yamane (1973) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 387 หมู่บ้าน เนื่องจากตัวแปรที่นำมาศึกษาเป็นตัวแปรต่อเนื่อง (Continuous variables)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง รวม 5 จังหวัด คือจังหวัดนครราชสีมา 121 หมู่บ้าน ศรีสะเกษ 82 หมู่บ้าน มหาสารคาม 63 หมู่บ้าน สุรินทร์ 68 หมู่บ้าน และชัยภูมิ 53 หมู่บ้าน รวมทั้งหมด 387 หมู่บ้าน

การกำหนดพื้นที่วิจัย มีการคัดเลือกพื้นที่แบบหลายช่วงชั้น (Multi - Stage Random Sampling) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540: 115) วิธีการ คือ

1) สุ่มพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างได้ตัวแทน 5 จังหวัด คือ นครราชสีมา ศรีสะเกษ มหาสารคาม สุรินทร์ และชัยภูมิ

2) กำหนดสัดส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างจาก 5 จังหวัด

3) สุ่มอำเภอ จาก 5 จังหวัด และสุ่มจำนวนหมู่บ้านจากอำเภอที่สุ่มไว้

ตัวแปรที่ศึกษา รวม 6 ตัวแปรเป็นการศึกษารูปแบบของความสัมพันธเชิงสาเหตุแบบเส้นตรง เป็นตัวแปรแฝงภายนอก จำนวน 3 ตัวแปร คือบุคคล คริวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชน และเป็นตัวแปรแฝงภายในจำนวน 3 ตัวแปร คือ

เครือข่ายองค์กรชุมชน กองทุนชุมชน และหมู่บ้านชุมชน ตัวแปรสังเกต รวม 18 ตัวแปรคือ การเรียนรู้ของบุคคล เศรษฐกิจบุคคลและจริยธรรมบุคคล การเรียนรู้ของครัวเรือน เศรษฐกิจครัวเรือนและ จริยธรรมครัวเรือน การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มองค์กรชุมชนและ การพึ่งตนเองของกลุ่มองค์กรชุมชน ความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายองค์กรชุมชน การบริหารจัดการเครือข่ายองค์กรชุมชนและความสัมพันธ์เครือข่ายกับองค์กรภายนอก โครงสร้างกองทุนชุมชน งานกองทุนชุมชน สมาชิกกองทุนชุมชน และ เทคโนโลยีกองทุนชุมชน การเรียนรู้ของชุมชน การบริหารจัดการชุมชนและ นวัตกรรมชุมชน

1. ขั้นตอนการวิจัย มี 3 ขั้นตอน คือ

ระยะที่ 1 วิจัยเชิงสำรวจสภาพปัญหา เครื่องมือคือแบบสอบถาม

ระยะที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมา กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชน

ระยะที่ 3 การมีส่วนร่วมกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนของภาคีพัฒนา

วิธีดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 คือ

1) เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยแบบสอบถาม เป็นข้อมูลสนาม โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจาก นักวิชาการพัฒนาชุมชนจังหวัด พัฒนาการ และ

ผู้ช่วยงานวิจัยภาคสนามที่มีประสบการณ์จาก จังหวัดนครราชสีมา ศรีสะเกษ มหาสารคาม สุรินทร์ และชัยภูมิ เก็บข้อมูลตามแบบสอบถาม ที่สร้างขึ้น จาก ประธานและผู้นำหมู่บ้านชุมชน สมาชิกหมู่บ้านชุมชน หัวหน้าครัวเรือน ประธาน กลุ่มองค์กรชุมชน ประธานเครือข่ายองค์กรชุมชน และ ประธานกองทุนชุมชนกลุ่ม คณะกรรมการชุมชน หมู่บ้านชุมชนละ 6 คน รวม 2,392 คนและรวบรวม ข้อมูล ทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ ผลงานทางวิชาการ จากหนังสือ บทความ รายงาน การวิจัย จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ ประกอบในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ครั้งนี้ และใช้อ้างอิงเขียนรายงานการวิจัย

2) การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS for Windows version 11.5 เพื่อหาค่าสถิติบรรยาย ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ความโด่งของข้อมูล ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร และค่าสถิติทดสอบคุณภาพ เครื่องมือด้วยการหาค่าความเที่ยงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

2.2) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 2.1 ด้วยโปรแกรม LISREL: 8.72 (LISREL Version 8.72: Joreskog & Sorbom ; 1996) ศึกษาโครงสร้าง ความสัมพันธ์เชิงเส้นของปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบท และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ด้วยวิธีการประมาณ

ค่าพารามิเตอร์โลกลีสูงสุด (Maximum likelihood : ML)

วิธีดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลแนวทาง และกรอบการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากาชาตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 5 ประเด็นคือวิเคราะห์ พันธกิจ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมในอนาคต วิเคราะห์ SWOT องค์การ วิเคราะห์วิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และตัวชี้วัดร่วมกับสภาพปัญหาที่ค้นพบในการวิจัยระยะที่ 1 มา กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัยระยะที่ 3 ภาควิชาพัฒนาประกอบด้วย ผู้แทนภาคราชการ ผู้แทนภาคประชาชน และผู้แทนสถานศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ผลการวิจัย

1 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือคือแบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วนคือส่วนที่ 1 คือข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบท (บุคคลครัวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชน) ส่วนที่ 3 ข้อมูลองค์ประกอบของเครือข่ายองค์กรชุมชน กองทุนชุมชน และหมู่บ้านชุมชน ส่วนที่ 4 ปัญหาของหมู่บ้านชุมชน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยเทคนิค IOC มีค่าดัชนีวัดความสอดคล้อง

มากกว่า 0.50 ถือว่าผ่านเกณฑ์ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (ค่าสัมประสิทธิ์ α) = 0.9796 (Cronbach and Alpha Coefficient)

2 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรแบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment coefficient) พบว่าตัวแปรสังเกตทั้งหมด 18 ตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (linearity) และมีทิศทางเป็นบวกมีค่าความสัมพันธ์ ระหว่าง 0.375-0.785 ที่ระดับนัยสำคัญ .01 ค่าความสัมพันธ์ไม่เกิน 1 ตัวแปร มีความสัมพันธ์ระดับน้อย 1 คู่ นอกนั้นเป็นความสัมพันธ์ ระดับ ปานกลางและระดับมาก

ผลการวิจัยระยะที่ 1 พบว่าจำนวนหมู่บ้านร้อยละ 67.70 บุคคลมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 55.56 ครัวเรือนมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 62.53 องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 49.87 เครือข่ายองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 52.97 กองทุนชุมชนมีความเข้มแข็งระดับมากและจำนวนหมู่บ้านชุมชนร้อยละ 51.94 มีความเข้มแข็งระดับมากและพบว่า จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 69.51 บุคคลมีความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจระดับปานกลาง และจำนวนหมู่บ้านร้อยละ 57.62 บุคคล มีความเข้มแข็งด้านการเรียนรู้และจริยธรรมระดับปานกลาง ในจำนวนหมู่บ้านร้อยละ 66.15 ครัวเรือนมีความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจระดับปานกลาง จำนวนหมู่บ้าน

ร้อยละ 52.20 คริวเรือนมีความเข้มแข็งด้าน จริยธรรมระดับปานกลางและจำนวนหมู่บ้าน ร้อยละ 46.51 คริวเรือนมีความเข้มแข็งด้านการ เรียนรู้ระดับปานกลาง ในจำนวนหมู่บ้านร้อยละ 62.79 กลุ่มองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งด้านการ เปลี่ยนแปลงระดับปานกลางและจำนวนหมู่บ้าน ร้อยละ 58.66 กลุ่มองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง ด้านการพึ่งตนเองระดับปานกลาง ในจำนวน หมู่บ้านร้อยละ 56.07 เครือข่ายองค์กรชุมชนมี ความเข้มแข็งการบริหารจัดการระดับปานกลาง จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 55.04 เครือข่ายองค์กร ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านความสัมพันธ์ ภายนอกองค์กรระดับปานกลางและจำนวน หมู่บ้านร้อยละ 40.83 มีความเข้มแข็งด้าน ความสัมพันธ์ภายในองค์กรระดับปานกลาง ใน จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 55.81 กองทุนชุมชนมี ความเข้มแข็งด้านงานของกองทุนชุมชนระดับ ปานกลาง จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 52.97 กองทุน ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านโครงสร้างระดับปาน กลาง จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 54 สมาชิก กองทุนชุมชนมีความเข้มแข็งระดับมากและ จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 51.16 เทคโนโลยี กองทุนชุมชนมีความเข้มแข็งระดับมาก ใน จำนวนหมู่บ้านร้อยละ 56.59 หมู่บ้านชุมชนมี ความเข้มแข็งด้านนวัตกรรมระดับปานกลาง และพบว่า บุคคล คริวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งระดับ ปานกลาง กองทุนชุมชนและหมู่บ้านชุมชนมี ความเข้มแข็งระดับมาก

ปัญหาเกิดขึ้นในหมู่บ้านชุมชน เรียงลำดับของการเกิดปัญหาคือ ปัญหากองทุน ชุมชนระดับปานกลางค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 2.68 ปัญหาปัจเจกบุคคลระดับปานกลางค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 2.53 ปัญหากลุ่มองค์กรชุมชนระดับ ปานกลางค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 2.48 ปัญหา เครือข่ายองค์กรชุมชนระดับน้อยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 2.29 และปัญหาลิ่งแวดล้อมชุมชน ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 2.08

ผลการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ศึกษา โครงสร้าง ความสัมพันธ์เชิงเส้นของปัจจัยที่มีผล ต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบท พบว่า 1 การวัดโครงสร้างของตัวแปรแฝง ภายในและตัวแปรแฝงภายนอกมีค่าความเที่ยง ของตัวแปรแฝง: Pc มีค่ามากกว่า 0.60 และ ค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้: Pv มีค่า มากกว่า 0.50 เป็นตามเกณฑ์ที่กำหนด(สุภมาส อังสุโชติและคณะ, 2551:25-26)

2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัยพบว่า

ตัวแปรแฝงภายนอก คือ 1. บุคคล (IND) มีตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ การ เรียนรู้ของบุคคล (inle1) เศรษฐกิจบุคคล (ineco2) จริยธรรมบุคคล (ineth3) และการ พึ่งตนเองของกลุ่มองค์กรชุมชน (selfor7) มี น้ำหนักของตัวแปร 0.40, 0.39, 0.25, และ 0.24 ตามลำดับ โดยมี 1) การเรียนรู้ของบุคคล เป็นตัวแปรสังเกตที่มีน้ำหนักมากที่สุด 2) เศรษฐกิจบุคคล 3) จริยธรรมบุคคล และ 4) การ

พึ่งตนเองของกลุ่มองค์กรชุมชนซึ่งเป็นตัวแปร
สังเกตได้ที่เพิ่มขึ้นมาจากการปรับโมเดล

2.. คริวเรือน(HOU) มีตัวแปรสังเกต
ได้ 3 ตัวแปรคงเดิมตามกรอบสมมติฐานโมเดล
คือ การเรียนรู้ของคริวเรือน(hole4) เศรษฐกิจ
คริวเรือน(hoeco5) จริยธรรมคริวเรือน(hoeth6)
มีค่าน้ำหนักของตัวแปรคือ 0.40, 0.36, 0.35
ตามลำดับ โดยมี 1)การเรียนรู้ของคริวเรือนเป็น
ตัวแปรสังเกตที่มีน้ำหนักมากที่สุด 2) เศรษฐกิจ
คริวเรือน และ 3) จริยธรรมคริวเรือน

3. กลุ่มองค์กรชุมชน(ORG) มีตัวแปร
สังเกตได้ 2 ตัวแปรคงเดิมตามกรอบสมมติฐาน
โมเดลคือ การพึ่งตนเองของกลุ่มองค์กรชุมชน
(selfor7) และการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มองค์กร
ชุมชน(exch8) มีค่าน้ำหนักของตัวแปร
0.22,0.35 ตามลำดับ โดยมี 1) การเปลี่ยนแปลง
ของกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นตัวแปรสังเกตที่มี
น้ำหนักมากที่สุด 2) การพึ่งตนเองของกลุ่ม
องค์กรชุมชน

ตัวแปรภายในคือ

1) เครือข่ายองค์กรชุมชน(NET) มี
ตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปรคงเดิมตามกรอบ
สมมติฐานโมเดล คือ การสร้างความสัมพันธ์
ภายในเครือข่าย(inre1) การบริหารจัดการ
เครือข่าย(netw2) และการสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างเครือข่ายกับองค์กรภายนอก(outre3) มี
ค่าน้ำหนักของตัวแปร 0.45, 0.48, 0.47
ตามลำดับโดยมี 1) การบริหารจัดการเครือข่าย
เป็นตัวแปรสังเกตที่สำคัญที่สุด 2) การสร้าง

ความสัมพันธ์เครือข่ายกับองค์กรภายนอก 3)
การสร้างความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายขององค์กร
ชุมชนตามลำดับ

2) กองทุนชุมชน(FUND) ตัวแปร
สังเกตได้เพิ่มเป็น 5 ตัวแปรเป็นผลจากการปรับ
โมเดล จากกรอบสมมติฐานเดิม มี 4 ตัวแปร คือ
โครงสร้างกองทุนชุมชน(struct4) งานกองทุน
ชุมชน(task5) สมาชิกกองทุนชุมชน(mem6)
เทคโนโลยีกองทุนชุมชน(techno7) และตัวแปร
สังเกตที่เพิ่มเป็นตัวที่ 5 คือ การบริหารจัดการ
ชุมชน(comma9) มีค่าน้ำหนักของตัวแปรคือ
0.37, 0.37, 0.29, 0.28และ 0.14 ตามลำดับ
โดยมี 1) โครงสร้างกองทุนชุมชนและงาน
กองทุนชุมชนเป็นตัวแปรสังเกตที่สำคัญที่สุด
2) สมาชิกกองทุนชุมชน 3) เทคโนโลยีกองทุน
ชุมชน 4)การบริหารจัดการชุมชน ตามลำดับ

3) ความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชน
ชนบท (EMC) มีตัวแปรสังเกตได้เพิ่มขึ้นเป็น 5
ตัวแปร เป็นผลจากการปรับโมเดล จากเดิมมี 3
ตัวแปรคือ การเรียนรู้ของชุมชน(comle8) การ
บริหารจัดการชุมชน(comma9) และนวัตกรรม
ชุมชน(innova10) ตัวแปรสังเกตที่เพิ่มเป็นตัวที่
4 คือ เทคโนโลยีกองทุนชุมชน (techno7)
และเพิ่มตัวแปรสังเกตตัวที่ 5 คือ สมาชิก
กองทุนชุมชน(mem6) โดยมีค่าน้ำหนักตัวแปร
คือ0.37, 0.20, 0.41, 0.14 และ0.08 ตามลำดับ

การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์
ตามสมมติฐานของตัวแปรแฝงภายนอกและตัว
แปรแฝงภายใน พบว่า

1. สมมุติฐานของโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์พอใช้ได้ โดยมี RMSEA = 0.063 (ค่า RMSEA < 0.05 = เกณฑ์ดี (good fit), RMSEA 0.05-0.08 = พอใช้ได้ (not good fit), RMSEA 0.08-0.10 = ไม่ดี (Mediocre), RMSEA > 0.10 = ไม่ดี (poor fit) (:สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์และคณะ, 2551:212) โดยมีค่าสถิติ Chi-square = 267.92, df = 105, CN = 201.30, GFI = 0.94, AGFI = 0.88, PGFI = 0.57 และ P-value = 0.00000 (มีนัยสำคัญ) จากการที่ค่า RMSEA = 0.063 และค่า P-value = 0.00000 (มีนัยสำคัญ) สืบเนื่องจากเกิดปัญหาการแจกแจงปกติพหุตัวแปร (Multivariate Normality) มีความสูงของการกระจายข้อมูลแบบ Kurtosis และมีการแจกแจงแบบ Leptokurtic จะทำให้ค่า Chi-square มีโอกาสปฏิเสธสมมุติฐานศูนย์ได้ ทำให้ค่า P-value มีนัยสำคัญ (P-value = 0.00000) และมีกลุ่มตัวอย่างมีขนาดใหญ่มีตัวแปรจำนวนมากทำให้องศาอิสระสูง (df = 105) ทำให้ค่า Chi-square สูง มีโอกาสที่แบบจำลองโครงสร้าง (Structure Model) เข้าได้ไม่ดีพอกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (สุชาติ ประสิทธิ์ รัฐสินธุ์ และคณะ, 2551:209)

2. ผลในการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้าง (Structure Model) ตามสมมุติฐาน เป็นไปตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้ คือ ตัวแปรแฝงภายนอกประกอบด้วย บุคคล (IND) ครั้วเรือน (HOU) และกลุ่มองค์กรชุมชน (ORG) มีอิทธิพลทั้งทางตรง

และทางอ้อมกับตัวแปรแฝงภายใน คือ เครือข่ายองค์กรชุมชน (NET) กองทุนชุมชน (FUND) และหมู่บ้านชุมชน (EMC)

3. ค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรแฝงภายนอก และ ตัวแปรแฝงภายใน วิเคราะห์ค่าอิทธิพลตามโครงสร้าง พบว่าบุคคล (IND) มีความเข้มแข็งระดับปานกลาง มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อหมู่บ้านชุมชนชนบท โดยมีอิทธิพลทางตรงสูงกว่าอิทธิพลทางอ้อมด้วยค่าอิทธิพลทางตรง 4.68 และมีอิทธิพลทางอ้อม - 2.39 ตามลำดับ และบุคคลมีค่าอิทธิพลต่อหมู่บ้านชุมชนสูงกว่าครั้วเรือน โดยครั้วเรือน (HOU) มีความเข้มแข็งระดับปานกลาง มีค่าอิทธิพลทางตรงกับหมู่บ้าน - 3.15 และมีค่าอิทธิพลทางอ้อมกับหมู่บ้าน 1.97 ครั้วเรือน (HOU) มีค่าอิทธิพลต่อหมู่บ้านชุมชนสูงกว่ากลุ่มองค์กรชุมชน (ORG) ซึ่งกลุ่มองค์กรชุมชน (ORG) มีความเข้มแข็งระดับปานกลาง มีค่าอิทธิพลทางตรงกับหมู่บ้านชุมชนชนบท - 0.37 และมีค่าอิทธิพลทางอ้อมกับหมู่บ้าน 0.17

ผลการวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัยได้นำปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทไปกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาคความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 6 ประเด็น ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคบุคคล ยุทธศาสตร์การพัฒนาครั้วเรือน ยุทธศาสตร์การพัฒนาคกองทุนชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาคกลุ่มองค์กรชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาค

เครือข่ายองค์กรชุมชน และยุทธศาสตร์การ พัฒนาหมู่บ้านชุมชนชนบท แล้วนำสู่การวิพากษ์ ปรับแก้ประเด็นยุทธศาสตร์ให้เหมาะสมร่วมกับ ภาคพัฒนาในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์ มหาสารคามและจังหวัดศรีสะเกษ

อภิปรายผลการวิจัย

1) บุคคลมีความเข้มแข็งระดับปาน กลางมีอิทธิพลมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ต่อ กองทุนชุมชนและบุคคลมีอิทธิพลเป็นอันดับ 1 ต่อหมู่บ้านชุมชน โดยมีอิทธิพลทางตรงกับ กองทุนชุมชน(4.83) มีอิทธิพลทางตรงกับ หมู่บ้านชุมชน(4.68) บุคคลมีอิทธิพลทางอ้อม กับหมู่บ้านชุมชน(-2.39) และ บุคคลมีอิทธิพล ทางตรงกับเครือข่ายองค์กรชุมชน(2.71) สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องกองทุนชุมชนของ วิโรจน์ ปะวะโพตะโก(2538) สุวนิจ พิทักษ์ชาติ (2547) รัตนพันธ์ ศรีคล้าย(2546) เพ็ญพราว พิมสอน(2541) กรมการพัฒนาชุมชน(2549) และสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องเครือข่าย องค์กรชุมชนของปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543)สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย ขอนแก่น(2540) กรมการพัฒนาชุมชน(2549) เอกกมล อ่อนศรี(2544) ลินทร์ดารา ชัยน (2548) อุทัย ดุลยเกษม(2530) ขนิษฐา กาญ จนรังษินนท์(2542) เสรี พงศ์พิศ(2536)และ กองทุนหมู่บ้าน(2545) สอดคล้องกับการศึกษา เรื่องชุมชนเข้มแข็งของสุรวุฒิ บัดไธสง(2543) อุทัย ดุลยเกษมและอรศรี งามวิทยาพงศ์

(2540) ประเวศ วะสี(2542) ปรีศนา เบญจาทิ กุล(2549)และสอดคล้องกับแนวทางจัดความ ยากจนขององค์การสหประชาชาติ (UNDP:2544)ที่มุ่งพัฒนาปัจเจกบุคคลให้มี ความเข้มแข็งเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ สังคม ทักษะประสบการณ์ สามารถวิเคราะห์หันสู่การ พัฒนาตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดสู่ บุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งร่วมงานกับ คนอื่นได้บนพื้นฐานจริยธรรมบุคคลที่สามารถ พึ่งตนเองได้ในที่สุดผลการวิจัยสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม(Social Learning) การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม(Perception Social Support Theory) แนวคิดการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์(Human Resources Development) แนวคิดการกลมกลืนทาง สังคม(Social Learning) แนวคิดพุทธจริยธรรม (Ethics)ตามหลักพุทธศาสนาและแนวทางจัด ความยากจนโดยพัฒนาปัจเจกบุคคลของ องค์กรสหประชาชาติ(UNDP,2544)

ครัวเรือน มีความเข้มแข็งระดับปาน กลาง มีอิทธิพลเป็นอันดับ 2 ต่อกองทุนชุมชน รองจากบุคคล โดยมีอิทธิพลทางตรงต่อกองทุน ชุมชน(-3.93) มีอิทธิพลทางตรงกับหมู่บ้าน ชุมชน(-3.15) มีอิทธิพลทางอ้อมกับหมู่บ้าน ชุมชน(1.97) และมีอิทธิพลทางตรงกับเครือข่าย องค์กรชุมชน(-2.07) สอดคล้องกับการศึกษา เรื่องครัวเรือนของกรมการพัฒนาชุมชน(2549) ศรีปริญญา ฐูประจ่าง(2544) วิเชียร ชิวพิมาย และคณะ(2533) ความเข้มแข็งของครัวเรือน

เกิดจากการพัฒนาครัวเรือนที่เป็นระบบ เริ่มต้นจากการเรียนรู้ของครัวเรือนตลอดเวลา สมาชิกครัวเรือนมีส่วนร่วมวางแผนแก้ไขปัญหาหรือร่วมกันสร้างนวัตกรรมแก่ครัวเรือนและชุมชนด้วยจริยธรรมครัวเรือนและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน ผลการวิจัยสอดคล้องกับทฤษฎีแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (Self Sufficient Economy) ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ และแนวคิดพุทธจริยธรรม (Ethics) ตามหลักพุทธศาสนา

กองทุนชุมชน มีความเข้มแข็งระดับมาก เป็นตัวแปรเหตุภายในที่ได้รับอิทธิพลจากบุคคล ครัวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชนผ่านกองทุนชุมชนทำให้หมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งมีอิทธิพลเป็นอันดับที่ 3 ต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชน มีตัวชี้วัดคือคือโครงสร้างกองทุนชุมชนมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง งานของกองทุนชุมชนมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง สมาชิกกองทุนชุมชนมีความเข้มแข็งระดับมาก เทคโนโลยีกองทุนชุมชนมีความเข้มแข็งระดับมาก และการบริหารจัดการชุมชนมีความเข้มแข็งระดับมากสอดคล้องกับทฤษฎีกรมการพัฒนาชุมชน(2528)กองทุนชุมชนเป็นกิจกรรมที่สมาชิกในหมู่บ้านชุมชนร่วมกันดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนองค์กรชุมชนและหมู่บ้านชุมชนสอดคล้องกับรัตนพันธ์ ศรีคล้าย(2546)ศึกษาปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนพบว่ากลุ่มออมทรัพย์สามารถแก้ปัญหาความ

ยากจนของคนในหมู่บ้านชุมชนทำให้หมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้

กลุ่มองค์กรชุมชน มีความเข้มแข็งระดับปานกลางมีอิทธิพลเป็นอันดับที่ 4 ต่อหมู่บ้านชุมชนมีอิทธิพลต่อหมู่บ้านชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีอิทธิพลทางตรง (-0.37) และอิทธิพลทางอ้อม(0.17) มีอิทธิพลทางตรงต่อเครือข่ายองค์กรชุมชน(0.21) และมีอิทธิพลทางตรงกับกองทุนชุมชน (-0.20) สอดคล้องกับการศึกษาของกาญจนา แก้วเทพ (2540) อุทัย ดุลยเกษม(2530) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(2540) วิเชียรแสงโชติ(2544) อนุชาติ พวงสำลีและอรทัย อาจอ่ำ (2541)ลีลาภรณ์ นาคกรรพและคณะ(2539) ความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรชุมชน เป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชน มีความสำคัญในการรวมปัจเจกบุคคลเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มด้วยความพึงพอใจ ดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชน องค์กรชุมชนที่เข้มแข็งเป็นองค์กรที่มีสังคมวัฒนธรรมของตนเอง มีการปฏิบัติด้วยตนเอง มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น**ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี**การพัฒนาองค์กรของ Harvey and Brown(1992) French and Bell,Jr.(1990) Bovee and orthers(1993) Steers(1997) Bartol and orthers(1998) กำหนดองค์ประกอบความเข้มแข็งขององค์กรประกอบด้วย 1) โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ (Structure) 2) ภารกิจขององค์กร (Task) 3) สมาชิกองค์กร

(Memberships) 4) วิธีดำเนินการที่เหมาะสม (Technology) และจากกรอบคิดการพึ่งตนเองของชุมชนในชนบท(TERMS) 5) ประการ คือ การพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรการผลิต การพึ่งตนเองด้านจิตใจ และการพึ่งตนเองด้านวัฒนธรรม

เครือข่ายองค์กรชุมชน มีความเข้มแข็งระดับปานกลางมีอิทธิพลเป็นอันดับที่ 5 ต่อหมู่บ้านชุมชนเป็นอิทธิพลทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชน มีตัวชี้วัดคือ การบริหารจัดการเครือข่ายองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง ความสัมพันธ์เครือข่ายกับภายนอกองค์กรมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งระดับมาก จากผลการวิจัยเครือข่ายองค์กรชุมชนไม่ได้เป็นตัวแปรเหตุภายนอกที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีกรมการพัฒนาชุมชน(2549)ระบุว่า เครือข่ายองค์กรชุมชนทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นกระบวนการในการจัดระบบความสัมพันธ์บุคคลกลุ่มองค์กรชุมชนและหมู่บ้านชุมชนให้เกื้อกูลเชื่อมโยงกัน สร้างความสัมพันธ์สร้างพลังเครือข่ายเกิดพลังต่อรองรับผลประโยชน์ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างทักษะประสบการณ์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ของบุคคล กลุ่มองค์กรชุมชนและหมู่บ้านชุมชนส่งผลให้หมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชุมชน พบว่าจำนวนของสมาชิกเครือข่าย การบริหารจัดการเครือข่ายกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติและทุนขององค์กร ภูมิปัญญา และฐานความรู้ การขยายเครือข่ายและการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นองค์ประกอบเครือข่ายองค์กรชุมชน สอดคล้องกับ เอกกมล อ่อนศรี (2544) วิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชุมชน พบว่าความร่วมมือของสมาชิกเครือข่ายต้องมีแบบแผนสามารถบอกให้สมาชิกทราบได้ว่าระดับความร่วมมือต้องเป็นระดับใด ระดับช่วยคิดระดับกำหนดพันธกิจ ระดับปฏิบัติ หรือระดับรับผลกระทบ มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่าย และการได้รับการยอมรับจากองค์กรภายนอก

หมู่บ้านชุมชน หมู่บ้านชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีความเข้มแข็งในระดับมาก ผลของการศึกษาวิจัยมี 5 ตัวชี้วัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักคืออนวัตกรรมการเรียนรู้ของชุมชน การบริหารจัดการชุมชน เทคโนโลยีกองทุนชุมชน และสมาชิกกองทุนชุมชน และค้นพบปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชน 5 ตัวแปรคือ บุคคลครัวเรือน กองทุนชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน สอดคล้องกับแนวคิด

ทฤษฎีของกลุ่ม Organizational and management Theory คือความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนกระจายอยู่ในทุกระดับขององค์กร (Keiffer, 1984) และ Rappaport (1984) ระบุว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาปัจเจกบุคคลทำให้เกิดแนวคิดเชิงบวกมีความเข้าใจในขีดความสามารถของตนเอง มีสัมพันธภาพกับสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพในการมีส่วนร่วมกับสังคม เป็นเรื่องการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มชุมชนหรือองค์กรสามารถจัดการกับชีวิตตนเองได้ การเสริมสร้างความเข้มแข็งเป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งมีกระบวนการภายในของบุคคล องค์กร และชุมชนประกอบเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544 : 20-23)

สรุปผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

ในหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง บุคคลครัวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งระดับปานกลาง กองทุนชุมชนและหมู่บ้านชุมชนมีความเข้มแข็งระดับมาก

ความเข้มแข็งของบุคคล ครัวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชุมชน กองทุนชุมชน และความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนเป็นไปตามสมมุติฐานที่กำหนด โดย คำนวณน้ำหนักของตัวแปร

ที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทเรียงลำดับคือ อันดับที่ 1 บุคคลค่าน้ำหนัก 4.83 อันดับที่ 2 ครัวเรือน คำนวณน้ำหนัก 3.93 อันดับที่ 3 กองทุนชุมชน คำนวณน้ำหนัก 0.62 อันดับที่ 4 กลุ่มองค์กรชุมชน คำนวณน้ำหนัก 0.36 และอันดับที่ 5 เครือข่ายองค์กรชุมชน คำนวณน้ำหนัก 0.21

โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับโครงสร้างความสัมพันธ์ตามทฤษฎีในระดับดีพอใช้ได้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

ในการพัฒนาความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบท ควรพัฒนาทุกปัจจัยควบคู่กันไปด้วย สำหรับปัจจัยที่มีค่าน้ำหนักน้อย แต่เมื่อพิจารณาแล้วว่ามีผลสำคัญต่อการพัฒนาควรเน้นการพัฒนาปัจจัยนั้นเพิ่มมากขึ้น และ ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทเพิ่มเติมเพื่อสอดคล้องกับการพัฒนาความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนปัจจุบันที่เป็นเพราะในการศึกษาค้างนี้ยังไม่ครอบคลุมทุกตัวแปรในหมู่บ้านชุมชนด้าน และควรได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทในภาคเหนือ ภาคกลางและภาคใต้เพื่อประโยชน์ในการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาให้ครบทุกภาคต่อไป.

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. รายงานหมู่บ้านชนบท
ไทย. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการ
อำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิต
ประชาชน (พชช.), 2550.
- . **กิจกรรมเครือข่าย**. กรุงเทพฯ :
บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด, 2544,
2549.
- กาญจนา แก้วเทพ. **ภาพรวมของการพัฒนา
องค์กรชุมชน**. ขอนแก่น :
สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น นักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, 2540
- ชนัญญา กาญจนรังษิณนท์. **การสร้าง
เครือข่ายเพื่อการพัฒนาเรียบเรียง
Networking for Development ของ
Paul Starkey (1997)**. กรุงเทพฯ :
เอกสารกลุ่มงานวิจัยและพัฒนา
กรมการพัฒนาชุมชน, 2542.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. **กระบวนการ
และเทคนิคการทำงานของ
นักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.
- เพ็ญพราว พิมสอน. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์
กับความสำเร็จในการดำเนินงาน
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตใน
จังหวัดขอนแก่น**. ขอนแก่น :
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, 2541.
- รัตนพันธ์ ศรีคล้าย. **ปัจจัยส่งเสริมความ
เข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณี
กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ
อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา**.
เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.
- ลินทร์ดารา ชัยน. **ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหาร
จัดการกองทุนหมู่บ้านซีเหล็กหลวง
อำเภอแมริมจังหวัดเชียงใหม่**.
เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(เศรษฐศาสตร์การเมือง)
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.
- ลีลาภรณ์ นาครทรรพ และคณะ. **แนวคิด
เกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต
และสังคมไทยระดับกลุ่ม/ชุมชนใน
การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต
และสังคมไทย**. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.), 2539.

- วิเชียร ชิวพิมาย และคณะ. การเพิ่มรายได้ในครัวเรือน : เทคนิคการดำเนินการแบบครบวงจร. ขอนแก่น : รายงานการวิจัย สนับสนุนโดยทุนวิจัยพัฒนาชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ทุน CIDA) สถาบันการวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2533.
- วิเชียร แสงโชติ. การมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งขององค์กรกรณีศึกษาสมาชิกสหพันธ์สหกรณ์จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น : วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ . การประเมินผลโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง, 2540
- วิโรจน์ ปะวะโพตะโก. ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปราจีนบุรี. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญา หลักสูตร พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538.
- สุรวุฒิ ปัดไธสง และคณะ. ความเข้มแข็งของชุมชน : จากปรากฏการณ์สู่ทฤษฎีฐานราก. กรุงเทพฯ : เอกสารประกอบการสัมมนาองค์ความรู้ความเข้มแข็งของ ชุมชน, ม.ป.ท., 2543.
- สุนิจ พิทักษ์ชาติ. ปัจจัยด้านสมาชิกที่มีผลต่อความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น : วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2547.
- เสรี พงศ์พิศ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน : รากฐานพัฒนา. กรุงเทพฯ : ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 2 (หน้า 35 – 61, 467- 474), 2536.
- สุภมาส อังศุโชติและคณะ. สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL. กรุงเทพฯ มิสชั่นมีเดีย, 2551.
- ศรีปริญญา ฐูประจ่าง. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างอำนาจความเข้มแข็งของชุมชนชนบทไทย. กรุงเทพฯ : รายงานการวิจัย กลุ่มงานวิจัยและพัฒนากรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2544.

- สถาบันการวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัย
ขอนแก่น. **องค์กรชุมชน กลไกเพื่อ
แก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม.**
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย, 2540.
- อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ
(บรรณาธิการ). **การพัฒนาเครื่องชี้
วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย.**
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย, 2541.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์.
**ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบ
คิดและเสนอเพื่อการวิจัย.**
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, 2540.
- อุทัย ดุลยเกษม. **เครือข่ายองค์กรชุมชนที่
เข้มแข็ง.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์,
2530.
- เอกกมล อ่อนศรี. **ปัจจัยที่มีผลต่อการ
พัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย
องค์กรชุมชน.** กรุงเทพฯ :
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิตเทคโนโลยีการบริหาร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
2544.
- Bovee, Courtland L. and orther.
Management. New York:
McGraw-Hill, Inc, 1993.
- Bartol, K., Martin, D., Tein, M., and
Matthews, G. **Management: A
Pacific Rim Focus.** 2nd ed.
Roseville NSW : McGraw – Hill,
1998.
- Cronbach, L.J. **Essentials of Psychological
Testing.** 5th ed. New York: Harper
Collins, 1990.
- French W, L. and Bell C.H. Jr.
**Organization Development:
Behavioral Science Interventions
for Organization Improvement.**
4th Ed. Englewood Cliffs, New
Jersey: Prentice – hall, 1990
- Harvey, D.F. and Brown, D.R. **An
Experiential Approach to
Organization Development.**
Englewood Cliffs, New Jersey:
Prentice – hall, 1992
- Joreskog, K. G and Sorbom, D. **LISREL 8:
User's reference guide.** Chicago:
Scientific Software, 1996.
- Katz, R. **Empowerment and Synergy:
Expanding the community's
healing resources.** Prevention in
Human Service 3: 201 – 226, 1984.
- Kieffer, C. **Citizen Empowerment:
Development perspective.**
Prevention in Human Service. 3: 9
-36, 1984.

- Rappaport, J. **Studies in Empowerment: Introduction to the Issue.** Prevention in Human Service 3: 1-7, 1984
- Steers, R, M. **Organization Effectiveness : A Behavioral View.** Santa Monica, Calif : Goodyear Publishing, 1977.
- Yamane, Taro. **Statistics An Introductory Analysis 3th ed.** New York: Herper & Row, 1973